

ПАРТНЕРИ ПРОЄКТУ
«ОБ'ЄДНАННІ В БОРОТЬБІ
З НАСИЛЬСТВОМ
НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ
В УКРАЇНІ»

Українська фундація правової допомоги

Правозахисний ЛГБТ центр "Наш Світ"

Правозахисний ромський центр

Конгрес національних громад України

РІЧНИЙ ЗВІТ

2022

Freedom House про злочини на ґрунті ненависті в Україні

Зміст

ЧОМУ МИ РОБИМО ЦЮ ДОПОВІДЬ?	3
2022: КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ.....	4
ЛГБТ+.....	5
ЛГБТ+ та війна.....	8
Порушення з боку окупаційної влади (воєнні злочини)	9
Порушення прав ЛГБТ+ в інших сферах	10
Сфера зайнятості	10
Освіта	10
Споживча сфера	10
Медична сфера	10
ЗЛОЧИНИ НА ҐРУНТІ АНТИСЕМІТИЗМУ	11
Напади	11
Вандалізм.....	11
ПОШКОДЖЕННЯ ТА РУЙНУВАННЯ КУЛЬТОВИХ СПОРУД В ХОДІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	13
ПОРУШЕННЯ ПРАВ РОМСЬКОЇ ГРОМАДИ	16
Роми і війна.....	17
ВИСНОВКИ.....	19

Чому ми робимо цю доповідь?

Починаючи з 2020 року, Freedom House щороку публікує доповідь про злочини на ґрунті ненависті в Україні. Разом з нашими партнерами – Правозахисним ЛГБТ Центром «Наш світ», Конгресом національних громад України (КНГУ) та Коаліцією Ромських неурядових організацій (НУО) України ми здійснюємо моніторинг неправомірних дій, що вмотивовані ненавистю, стосовно ЛГБТ+ спільноти, представників різних етнічних та релігійних груп, зокрема єврейської, ромської спільноти та іноземців. Чому це важливо?

Замовчування чи ігнорування злочинів на ґрунті ненависті призводить до того, що частина суспільства почувається незахищеною, неприйнятною і навіть відторгненою. Для України, яка прагне розвиватися шляхом євроінтеграції і створення міцного, інклюзивного та рівноправного суспільства, це може стати серйозною перешкодою на шляху до досягнення мети.

Особливо зараз, під час повномасштабної війни, коли незахищені групи можуть опинитися під ще більшим ризиком. Потреба привертати увагу суспільства до злочинів на ґрунті ненависті нині є навіть гострішою, ніж у мирний час. Поки фокус громади зосереджений на захисті держави від агресора, допомозі та підтримці армії, неправомірні дії на ґрунті ненависті можуть лишитися поза увагою. Це, своєю чергою, створює ризик безкарності та ескалації для таких злочинів. Тож, у цій доповіді ми подаємо не лише традиційні показники моніторингу, але й дані у контексті війни. Таким чином, ми прагнемо підсвітити проблеми, що досі існують в українському суспільстві, а також звернути увагу на нові виклики в умовах російської агресії і посприяти їхньому вирішенню.

2022: ключові показники

ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ ЛГБТ+

105

ДІЙ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ

21 з 29

ВИПАДКІВ ВЗАЄМОДІЇ
З ПРАВООХОРОНЦЯМИ МІСТИЛИ
ПОРУШЕННЯ

ЗЛОЧИНИ
НА ҐРУНТІ
АНТИСЕМІТИЗМУ

0

НАПАДІВ НАСИЛЬСТВА
НА ҐРУНТІ АНТИСЕМІТИЗМУ

5

ВИПАДКІВ АНТИСЕМІТСЬКОГО
ВАНДАЛІЗМУ

ПОРУШЕННЯ ПРАВ
ПРЕДСТАВНИКІВ
РОМСЬКОЇ ГРОМАДИ

5

ВИПАДКІВ ВЧИНЕННЯ
ЗЛОЧИНІВ НА ҐРУНТІ НЕНАВИСТІ
ТА НЕТЕРПИМОСТІ

ЛГБТ+

Загалом, у 2022 році зафіксували **105** випадків дій на ґрунті гомофобії / трансфобії, дискримінації та інших порушень прав людини. Уже кілька років поспіль ми спостерігаємо тенденцію до зниження кількості зафіксованих кейсів. Слід зазначити, що з 2021 року через брак ресурсів монітори припинили документування незначних інцидентів, в яких були відмічені лише словесні образи та погрози у взаємостосунках.

Злочини проти ЛГБТ+

2022 РІК

103 в Україні

2 з українськими біженцями за кордоном

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ КЕЙСІВ

105

2022 рік

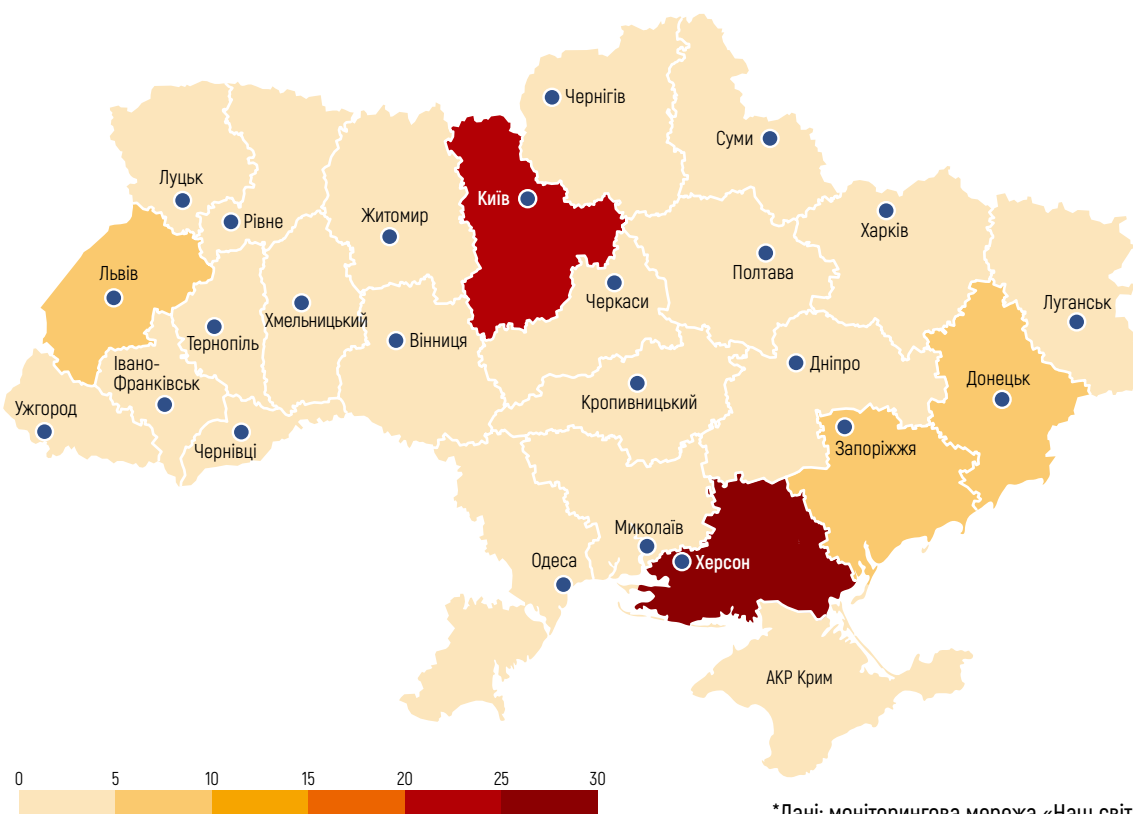
141

2021 рік

188

2020 рік

Регіональний розподіл задокументованих кейсів*

*Дані: моніторингова мережа «Наш світ»

Дії на ґрунті гомофобії / трансфобії та мова ворожнечі з боку приватних осіб або груп були відзначені у 39 кейсах. 22 з них можна схарактеризувати як *злочини ненависті*, а 17 – як *інциденти ненависті*. У трьох випадках було зафіксовано прояви мови ворожнечі.

▼ Дії на ґрунті нетерпимості щодо ЛГБТ+

33	ОБРАЗИ, ПРИНИЖЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ, ПОГРОЗИ	3	ВИМАГАННЯ ТА ШАНТАЖ
22	ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО РІЗНОГО СТУПЕНЯ ТЯЖКОСТІ	3	ГОМОФОБНІ НАПИСИ / ЗАКЛИКИ (МОВА ВОРОЖНЕЧІ)
10	ГОМОФОБІЯ / ТРАНСФОБІЯ В СІМ'Ї	2	НАСИЛЬСТВО СЕКСУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ
8	ВТРУЧАННЯ В ОСОБИСТЕ ЖИТТЯ	1	РОЗБІЙ
5	НЕЗАКОННЕ ЗБИРАННЯ, РОЗГОЛОШЕННЯ АБО ПОГРОЗА РОЗГОЛОШЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	1	ВИКРАДЕННЯ ЛЮДЕЙ
3	НАПАДИ НА ЛГБТ+ ЦЕНТРИ / ЗАХОДИ АБО АКТИВІСТІВ	1	ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА

Загалом, у 2022 році значно знизилася кількість нападів на ЛГБТ+ центри / заходи або активістів з боку ультраправих угруповань через відсутність публічних ЛГБТ+ заходів і перемикання уваги опонентів до військових справ. Водночас зовсім без інцидентів не обійшлося.

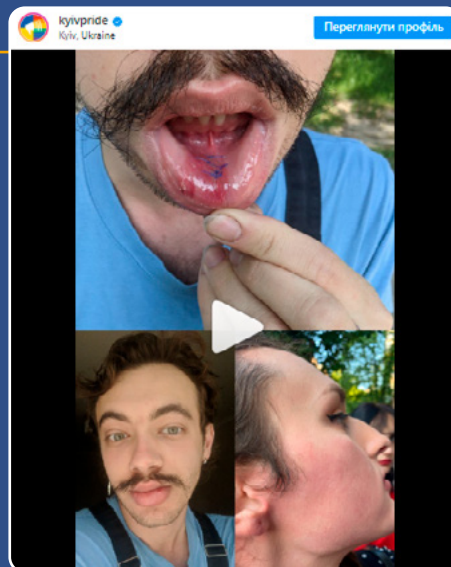
Напад на Олену Шевченко

У квітні невідомий чоловік напав на Олену Шевченко, керівницю громадської ЛГБТ+ організації «Інсайт» та очільницю громадської ініціативи «Марш жінок». Активістку облили невідомою речовиною, в результаті чого вона отримала хімічний опік обличчя та очей. Сама Олена пов'язує цей напад зі своєю громадською активністю.

Напад біля ЛГБТ+ клубу Versace

У червні біля ЛГБТ+ клубу Versace невідомі напали на двох людей зі спільноти. Як описують кейс на сторінці [KyivPride](#): «Олекса (його хлопець Роман, ЛГБТ+ військовий, загинув на фронті на Харківщині) давав інтерв'ю іноземним журналістам біля клубу. До них підійшла група молодиків і намагалася завадити дати інтерв'ю. Після того, як їм це не вдалося, молодик вдарив Олексу в щелепу, з його слів їм не сподобалося, що він був на підборах і загалом належав до спільноти. За Олексу почала заступатися його подруга, трансгендерна дівчина, блогерка Шеріл. У відповідь вона отримала в обличчя перцівкою та три удари».

Крім цього, через війну значно знизилася кількість злочинів ненависті так званого «змішаного типу» – корисних злочинів, коли жертва для пограбування чи вимагання обирається саме через її сексуальну орієнтацію. Причиною цьому може бути зниження активності користувачів інтернет-ресурсів для гей-знайомств, якими зазвичай послуговувалися злодії.

▼ Взаємодія з правоохоронцями

29 кейсів взаємодії з правоохоронцями

виклик поліції

подання заяв про правопорушення

проведення слідчих дій і т.д.

з них **21** містив правопорушення

17

упереджене ставлення

11

перевищення влади, образи, погрози, фізичне насильство

9

втручання в особисте життя, незаконне збирання, розголошення або погроза розголошення конфіденційної інформації

8

неналежне виконання функцій по захисту прав, відмова у захисті прав

У період воєнного стану, порівняно з мирним часом, суттєво збільшилася кількість проявів гомофобії / трансфобії, в т.ч. із застосуванням фізичного насильства і навіть катувань з боку представників правоохоронних органів, зокрема поліції.

▼ Прояви гомофобії / трансфобії з боку правоохоронців

2021 рік **4** з **19** випадків

2022 рік **17** з **21** випадку

Під час спілкування з представниками та представницями ЛГБТ+ спільноти стала помітною тривожна тенденція: потерпілі відмовляються звертатися за захистом своїх прав до правоохоронних органів через зневіру в ефективності такого захисту, а також через страх піддатися вторинній дискримінації з боку правоохоронців.

Так, у 2022 році монітори зафіксували два випадки, коли підрозділи ДБР відмовлялися приймати заяви від потерпілих, які зазнали порушень з боку працівників поліції і службовців ТрО. А загалом порушення права на ефективні засоби правового захисту з боку правоохоронних органів було зафіксовано у 8 випадках.

ЛГБТ+ та війна

Із початком війни проти України, представники ЛГБТ+ спільноти стали на захист держави. Як нам відомо зі свідчень відкритих ЛГБТ+ військовослужбовців, ставлення до них у ЗСУ, а надто на фронті, є здебільшого толерантним. Центр «Наш світ» документував випадки гомофобного ставлення на військовій службі як до 24 лютого 2022 року, так і з початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. Таких кейсів було небагато, вони не мали системного характеру, а командування, як правило, вживало заходів для розслідування інциденту, захисту жертв і виправлення ситуації.

Водночас переважна більшість ЛГБТ+ військовослужбовців, як і взагалі ЛГБТ+ людей в українському суспільстві, воліють не розголошувати свою сексуальну орієнтацію або ґендерну ідентичність поза межами вузького кола довірених осіб, побоюючись негативної реакції.

16

ВИПАДКІВ ПОРУШЕНЬ З БОКУ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ/
ВОЄНІЗОВАНИХ ФОРМУВАНЬ

У 15 з цих випадків були задокументовані порушення з боку військовослужбовців ЗСУ / ТрО (військові правопорушення), а в одному – порушниками були представники КП «Муніципальна варта». 12 випадків мали ознаки злочинів ненависті, а 4 – інцидентів ненависті (за методологією БДІПЛ/ОБСЕ). У 6 кейсах було порушено право на повагу до приватного життя. У 13 кейсах потерпілі зазнали дискримінаційного ставлення через ознаки сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності (СОГІ), а у двох із них ще й через свій ВІЛ-статус.

Більшість зафіксованих випадків стосувалися упередженого ставлення, образ, приниження та фізичного насильства. Зафіксовано три кейси сексуального насильства, а також один випадок сексуального домагання з боку командира. Крім того, траплялися погрози зброєю та вбивством, грабїж і розбій, катування або нелюдське поводження, бездіяльність командування та цькування. Серед інших, одиничних випадків протиправних дій, – вимагання і шантаж, пониження на посаді або відмова у просуванні та пошкодження майна.

13

УПЕРЕДЖЕНЕ СТАВЛЕННЯ

13

ОБРАЗИ, ПРИНИЖЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ
ГІДНОСТІ, ПОГРОЗИ

8

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

5

ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ

4

НЕЗАКОННИЙ ЗБІР, РОЗГЛОШЕННЯ
АБО ПОГРОЗА РОЗГЛОШЕННЯ
КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3

НАСИЛЬСТВО СЕКСУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Окрім цього, було кілька випадків гомо/трансфобного поводження з боку військовослужбовців ТрО до цивільних осіб. Найчастіше це траплялося на блокпостах, коли бійці ТрО фактично виконували обов'язки правоохоронців в перші місяці повномасштабного російського вторгнення.

Наприклад, у перші дні війни озброєні службовці батальйону ТрО «Карпатська січ» двічі напали на офіс ГО «Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ». Вони розтрошили приміщення, а співробітники організації піддалися фізичному насиллю і пограбуванню. Обидва рази поліція не приїхала на виклики, а відповідний підрозділ ДБР відмовив у прийнятті заяви про злочин.

Порушення з боку окупаційної влади (воєнні злочини)

В умовах фактичної відсутності дії будь-яких законів і повної безконтрольності силових структур на окупованій Росією території України, громадське життя в цих регіонах практично припинилося. У випадку, якщо службовці російських військ або окупаційної адміністрації дізнаються про належність когось до ЛГБТ+ спільноти, такі люди піддаються образам, насильству, вимаганням, обмеженню волі, і навіть саме їхнє життя опиняється під загрозою.

31

**ВИПАДОК ПОРУШЕННЯ
ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА ОЗНАКАМИ
СОГІ З БОКУ РОСІЙСЬКИХ
ОКУПАНТІВ**

Воєнні правопорушення зафіксували на тимчасово окупованих територіях Донецької, Запорізької, Херсонської та Харківської областей. Найбільше кейсів – 25, зафіксували на Херсонщині. У 19 з випадків було порушено право на повагу до приватного життя.

31

УПЕРЕДЖЕНЕ СТАВЛЕННЯ
(ДИСКРИМІНАЦІЯ)

26

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

23

ОБРАЗИ, ПРИНИЖЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ
ГІДНОСТІ, ПОГРОЗИ

18

ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ

17

КАТУВАННЯ АБО НЕЛЮДСЬКЕ
ПОВЕДІННЯ

16

ВИКРАДЕННЯ ЛЮДЕЙ

15

ГРАБІЖ, РОЗБІЙ

10

НАСИЛЬСТВО
СЕКСУАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

4

ПОГРОЗИ ЗБРОЄЮ
ТА/АБО ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

1

ВБИВСТВО

4

ІНШЕ (РОЗГОЛОШЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ,
НАПАДИ НА ЛГБТ+ ЦЕНТРИ / ЗАХОДИ
АБО АКТИВІСТІВ, ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА)

Більшість воєнних правопорушень сталася на блокпостах та в місцях патрулювання російських військових на окупованих територіях. Приводом для гомо/трансфобних знущань ставала конфіденційна інформація про приватне життя, знайдена в телефонах потерпілих. У деяких випадках це був їхній зовнішній вигляд чи манера поведінки. В одному випадку упередженого ставлення до ознак СОГІ додався ВІЛ-позитивний статус потерпілих.

Порушення прав ЛГБТ+ в інших сферах

3**ВИПАДКИ
ПОРУШЕНЬ
ТРУДОВИХ
ПРАВ ЛГБТ+**

СФЕРА ЗАЙНЯТОСТІ

Порушені права представників ЛГБТ+ на рівність та недискримінацію, зокрема через доведення до звільнення за власним бажанням та упереджене ставлення. У цих випадках також зафіксовано втручання в особисте життя. Один кейс стосується сексуального домагання з боку начальника-росіянина в тимчасово окупованому Донецьку.

1**ВИПАДОК
ПОРУШЕНЬ
ПРАВ ЛГБТ+**

ОСВІТА

Порушення в цій сфері були зафіксовані в одному випадку, де мали місце булінг, упереджене ставлення, образи, приниження людської гідності, погрози, фізичне насильство, втручання в особисте життя з боку чергового по гуртожитку університету у м.Кропивницький щодо студента через його сексуальну орієнтацію.

5**ВИПАДКІВ
ПОРУШЕНЬ
ПРАВ ЛГБТ+**

СПОЖИВЧА СФЕРА

У п'яти задокументованих кейсах мала місце дискримінація за ознаками СОГІ. Два з них полягали у відмові в обслуговуванні, інші два – у незаконному виселенні з житла, ще один – у бездіяльності адміністрації закладу харчування. У двох кейсах майно потерпілих пошкодили, а ще в одному – застосували фізичне насильство.

2**ВИПАДКИ
ПОРУШЕНЬ
ПРАВ ЛГБТ+**

МЕДИЧНА СФЕРА

У цій сфері було задокументовано два випадки відмови у медичних послугах або надання їх не у повному обсязі у зв'язку з упередженим ставленням медичних працівників щодо СОГІ клієнтів. В одному з цих випадків відбулося фізичне насильство щодо пацієнтки, а в іншому – втручання в особисте життя.

Злочини на ґрунті антисемітизму

З початком повномасштабної російської агресії проти України різко скоротилася кількість зафіксованих злочинів на ґрунті антисемітизму. В 2022 році було задокументовано найменша кількість випадків за останні 20 років, з початку систематичного моніторингу.

Напади

Упродовж 2022 року монітори не зафіксували жодного випадку, коли антисемітизм був мотивом фізичного насильства. Однак, було задокументовано випадок, коли побутова сварка, що почалася з приводу претензії до паркування автомобіля, супроводжувалася антисемітськими образами.

ОПИС ІНЦИДЕНТУ

31 березня в Івано-Франківську сталася бійка, в результаті якої голова єврейської громади Ігор Перельман отримав три ножових поранення. Потерпілий стверджує, що нападник викрикував погрози антисемітського змісту, про це також згадали у кількох інформаційних джерелах. Проте, з урахуванням контексту інциденту, його антисемітський характер не є очевидним. Конфлікт почався через сварку на побутовому рівні – з приводу паркування машини. Потерпілий припаркував тимчасово машину так, що вона заважала іншим. Однак, він це зробив тому, що розвантажував гуманітарну допомогу. Нападник, з його точки зору, вступився за дружину, яка почала сварку.

▼ Постраждали внаслідок насильницьких інцидентів на ґрунті антисемітизму

2020 рік	<div></div>	4
2021 рік	<div></div>	4
2022 рік	0	

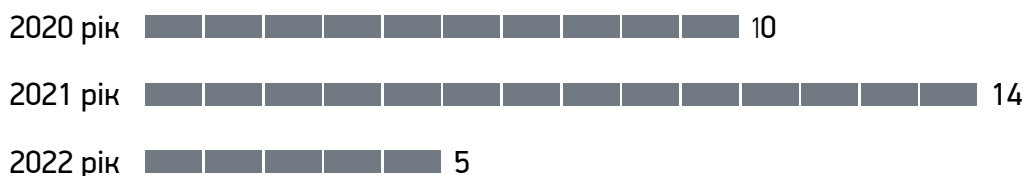
Вандалізм

До вандалізму, згідно з методологією моніторингу, відноситься фізичне пошкодження об'єктів єврейської інфраструктури, наприклад, будівель синагог, громадських центрів, меморіалів пам'яті жертв Голокосту, надгробків на єврейських кладовищах. Пошкодженням вважається як побиття скла чи інше руйнування, так і графіті антисемітського та/або неонацистського характеру, що свідчать про ідеологічну мотивацію.

5

**ВИПАДКІВ
АНТИСЕМІТСЬКОГО
ВАНДАЛІЗМУ
У 2022 РОЦІ**

- 19 січня в Лисичанську зруйнували пам'ятник жертвам Голокосту
- 28 січня в Дніпрі спалюжили пам'ятник жертвам Голокосту
- 16 травня у Хмельницькому невідомий вандал намалював знак, що нагадує свастику, на ролетах на вході до єврейського громадського центру «Тхія»
- 4 жовтня в Івано-Франківську на старому єврейському цвинтарі від металевої огорожі вандали відірвали зірку Давида. Також вони пошкодили паркан навколо меморіальної дошки та обмалювали червоною фарбою металеву конструкцію
- 12 грудня у Кропивницькому розбили вікно у синагозі

▼ **Випадки антисемітського вандалізму****ВАЖЛИВО!**

У 2022 Верховна Рада України ввела кримінальну відповідальність за «прояви антисемітизму». До таких проявів відносяться ненависницьке ставлення до осіб єврейського походження, антиєврейська пропаганда, заперечення Голокосту, руйнування єврейських будівель, релігійних споруд чи пам'яток. Раніше такі злочини кваліфікували як вандалізм чи хуліганство. Тепер за антисемітизм загрожує штраф від 3400 до 8500 грн або обмеженням волі на строк до 5 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3-х років.

Пошкодження та руйнування культових споруд в ході повномасштабної російської агресії

Починаючи з 24 лютого 2022 року, Конгрес національних громад України у партнерстві з Майстернею академічного релігієзнавства почав моніторинг пошкоджень та руйнувань культових споруд внаслідок бойових дій. Інформацію збирали з відкритих джерел, фото- та відеосвідчень, інтерв'ю з представниками централізованих релігійних організації та місцевих громад, а також в ході моніторингових місій безпосередньо на місці подій (в межах Київської та Чернігівської областей).

Так, до кінця 2022 року монітори зібрали інформацію **щодо 251 культової споруди, що зазнала пошкоджень або були зруйнована.**

63,6% з зафіксованих фактів стосувалися храмів, що належать до Української православної церкви. 8,4% постраждалих об'єктів належать до юрисдикції Православної церкви України. Також є випадки руйнування та пошкодження протестантських, мусульманських та юдейських культових споруд.

Руйни храму на честь пророка Іллі та Апостола Андрія Первозванного (с.Горенка, Київська область)

Зал Царства Свідків Єгови (с. Горенка, Київська область)

Ірпінська біблійна семінарія (м. Ірпінь, Київська область)

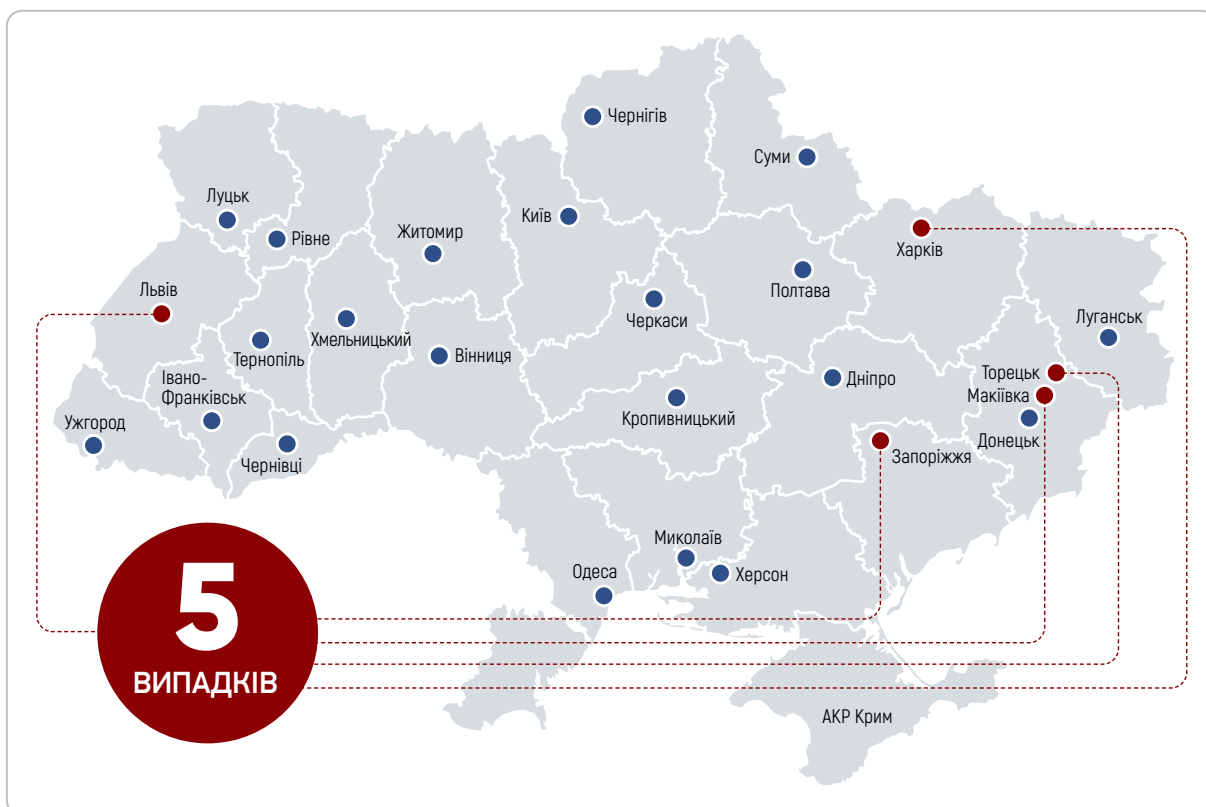

Хоральна синагога (м.Маріуполь, Донецька область)

Мечеть мусульманської релігійної громади «Сунна» (м.Харків, Харківська область)

Порушення прав ромської громади

Кейс 1.

У Львові склалася тривожна ситуація – громадяни почали формувати загони для «боротьби з ромами». Одна з таких самопроголошених груп цивільної оборони під назвою «Ловці» опублікували фотографії дівчат, які брали участь у кишенькових крадіжках у центрі Львова. Трьох жінок-ромок облили зеленкою та прив'язали до стовпа клейкою стрічкою. Цю інформацію згодом перекрутили та використали в російській пропаганді. Зокрема, один твіт нідерландською мовою стверджує: «В Україні як щит використовують жінок і дітей». Там уточнюється, що на фото нібито зображена «молода російська дівчина, пов'язана українськими солдатами в Маріуполі живим щитом». Однак, добрі зв'язки циганських ОГС як всередині України, так і зовні з правозахисними організаціями та ЗМІ країн ЄС викликали швидку реакцію та допомогли запобігти ширшому поширенню пропаганди.

Кейс 2.

На залізничному вокзалі у Лозовій на Харківщині провідник не пускав ромську жінку з дев'ятьма дітьми до вагона потяга. В результаті жінці таки вдалося зайти. У вагоні поліці були зайняті чоловіками, а деякі – багажем, проте ні їй, ні дітям місцем не поступалися.

Кейс 3.

У травні з дитячого садку №145 в Запоріжжі, де надають прихисток біженцям, адміністрація вигнала ромів, бо, на їхню думку, родина з чотирма дітьми не виглядає «як українська нація». В результаті, ромська родина дві доби перебувала на вулиці.

Кейс 4.

У Запоріжжі та Торецьку, згідно зі зверненнями громадських організацій «Сумнакуно Петало» (Торецьк), «Бахтало Дром» (Запоріжжя), представники ромської національної меншини зазнають порушень своїх прав на блок-постах виїзду та в'їзду у міста. Так, упродовж серпня-вересня 2022 року, на кількох контрольно-пропускних пунктах озброєна охорона без будь-яких офіційних пояснень зупиняла осіб ромської національності, потім передавала їх поліції. Після цього ромів доставляли в поліцейські відділки, де проводили дактилоскопію, робили фото та збирали особисті дані. Працівники поліції свої дії мотивують наказом керівництва про фіксацію всіх ромів у «базу даних». У затриманих також перевіряли мобільні телефони та з'ясовували місце перебування.

Кейс 5.

У грудні в окупованій Макіївці Донецької області розстріляли ромську сім'ю з восьми осіб, четверо з яких – діти. Пізніше так зване «МВС ДНР» відзвітувало, що «по гарячих слідах» затримало трьох підозрюваних. Повідомляють, що всі вони мають судимості, і нібито «зізналися, що скоїли злочин із корисливих мотивів, з метою викрадення автомобіля і цінного майна». Водночас радник мера Маріуполя Петро Андрющенко повідомив у Telegram, що окупанти багато чого не договорюють та що вбивство може бути справою рук «вагнерівців». За його словами, цей злочин мав відверто націоналістичний характер, оскільки вбито сім'ю ромської національності. Крім того, всі вбиті мають кульові поранення в голову з близької відстані.

Роми і війна

За даними Європейського інституту мистецтва та культури ромів (ERIAS), з лютого 2022 року близько 100 тисяч українців ромського походження вимушено покинули свої домівки. Половина з них виїхала за кордон. Ромські родини – переважно жінки з дітьми – намагалися виїхати із Запорізької, Херсонської, Харківської, Донецької та Луганської областей до інших країн, однак стати біженцями змогли не всі. Адже в багатьох ромів не було документів чи грошей. А хтось просто не встиг виїхати з територій, які захопили.

З початком російської військової агресії проти України, Коаліція Ромських Організацій сфокусувалася на гуманітарній допомозі та підтримці ромської громади в різних куточках України. Ромські організації беруть активну участь в евакуації ромських сімей з гарячих точок у безпечне місце. В рамках можливостей, сім'ям, що вимушено покинули свої домівки і переїхали на Закарпаття і Львівщину, надають допомогу в забезпеченні житла, реєстрації, харчуванні.

Крім того, представники Коаліції спільно з іншими організаціями регулярно перевіряють тимчасові поселення, де мешкають ромські родини. Серед найчастіших порушень – сегрегація і незадовільні житлово-побутові умови. Так, наприклад, під час перевірки тимчасового поселення в с. Зимна Вода Львівської області виявили, що ромські сім'ї більш ізольовані від суспільних і громадських послуг, а рівень особистої безпеки представників ромської національної меншини в поселенні низький. Діти в закладах освіти не навчаються. Ця ситуація свідчить не тільки про відсутність доступу дітей ромської національної меншини до дистанційної освіти, а й взагалі про відсутність налагодженої взаємодії між органами влади, аби забезпечити права дітей на освіту.

Під час перевірки 14 шелтерів в Угорщині, виявилось, що роми проживають у сегрегованих шелтерах з гіршими умовами, порівняно з тими, де мешкають не роми. На фокус-групах із ромськими жінками вдалося дізнатися, що під час перетину кордону вони зазнавали дискримінації з боку українських прикордонників. На одній із фокус груп ромські жінки також поділилися, що угорські державні інституції намагаються організувати прийняття ромів-шукачів притулку з України в Німеччині, що свідчить про небажання Угорщини приймати ромів. Не ромські жінки у шелтерах такої інформації не повідомляли.

Серед ромських переселенців з різних куточків країни у Запоріжжі провели опитування упродовж листопада-грудня 2022 року. Його результати свідчать про чотири основних виклики щодо дотримання прав ромських меншин:

- **Виплати.** Серед опитаних 140 людей, лише 2 родини отримали виплати як ВПО.
- **Житло.** Жоден із учасників опитування не отримав житло. Тим часом у Запоріжжі шелтери та прихистки переповнені.
- **Працевлаштування.** Серед опитуваних жодна людина наразі не працевлаштована. Роми шукають підробітки, а жінки з маленькими дітьми не можуть працевлаштуватися через закриті по всьому місту дитячі садочки станом на 11 грудня 2022 року.
- **Освіта.** Доступ дітей до дистанційної освіти обмежений через відсутність технічних засобів. Лише 33% учасників опитування мали гаджети, за допомогою яких дитина могла відвідувати уроки онлайн.

ВАЖЛИВО!

У серпні 2022 року в Офісі Омбудсмана України створили окремий відділ, який працює над питанням національних меншин та корінних народів. Відтак, це стало кроком на шляху залучення держави до захисту прав ромів.

Висновки

Виходячи з даних моніторингу, можна говорити про певні позитивні зрушення. Зокрема, зберігається тренд на зниження кількості злочинів на ґрунті ненависті проти ЛГБТ+ спільноти (–44% з 2020 року), також значно знизилася кількість нападів на ЛГБТ+ центри та заходи. Покращується сприйняття ЛГБТ+: згідно з [дослідженням](#) Київського міжнародного інституту соціології на замовлення правозахисного центру «Наш світ», позитивне ставлення українців до ЛГБТ+ зросло вчетверо за останні шість років. Також 66% респондентів добре ставляться до участі ЛГБТ+ у війні проти Росії, що позитивно впливає на загальне сприйняття ЛГБТ+ у суспільстві.

Слід також зазначити, що в 2022 році було зафіксовано найменшу кількість актів антисемітського вандалізму за 20 років моніторингу та не було задокументовано жодного випадку насильства на ґрунті антисемітизму.

Водночас, у зв'язку з війною, деякі групи стикаються з додатковими проявами нетерпимості. Так, збільшилася кількість злочинів щодо ЛГБТ+ на тимчасово окупованих територіях, воєнних злочинів. Крім того, були зафіксовані непоодинокі інциденти ненависті щодо представників ЛГБТ+ з боку військовослужбовців, а також – порушення з боку поліції. Зокрема, після нападу на ЛГБТ+ людей біля клубу в Києві поліція не лише не протидіяла насильницьким діям, а й дружньо спілкувалася з нападниками.

Роми продовжують стикатися з проблемами, спричиненими расовою та етнічною стигмою. Понад 100 тисяч ромів виїхали до Закарпатської області, ще 50 тисяч перебувають у країнах Європейського Союзу. Через війну становище ромів погіршилося: багато сімей не мають можливості виїхати з тимчасово окупованих територій, а ті, хто виїхав, часто не можуть отримати статус ВПО чи іншу допомогу через відсутність документів. Ромські сім'ї повідомляють про дискримінацію та нетерпимість, нерідко помічені випадки сегрегації і гірших умов проживання для ромів у тимчасових поселеннях. Для тих, хто залишився на окупованих територіях, ситуація не краща – поширеними є випадки пограбування, викрадення та насильницьких зникнень журналістів, активістів та представників спільнот.

Відтак, є велике поле для адвокаційної і правозахисної роботи, і необхідність ініціатив, спрямованих на аналіз і вдосконалення політики запобігання і розслідування випадків насильства на ґрунті ненависті на національному рівні.

РІЧНИЙ ЗВІТ

2022

Freedom House про злочини на ґрунті ненависті в Україні

Центр інформації про права людини

Експертний центр з прав людини

Трус Хаундс

Українська фундація правової допомоги

Правозахисний ЛГБТ центр "Наш Світ"

Правозахисний ромський центр

Конгрес національних громад України